

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Folklor ve Halk Edebiyatı Üzerine Görüşleri

Yrd. Doç. Dr. Mümin TOPCU

Dicle Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Diyarbakır
topcumumin@gmail.com.

Özet

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın hemen her alanında eser vermiş bir sanatçı ve teorisyendir. Milli Mücadeleye yazdıklarıyla destek olmuş, cumhuriyetin kuruluşundan sonra da yapılan devrimlerin halk tarafından benimsenmesi için yazmaya devam etmiştir. Ayrıca milletvekillik ve diplomatlık yapmıştır. Aristokrat bir aileden gelen Yakup Kadri, batı kültürüne hâkim olmasıyla ön plana çıkmış, devrinin edebi ve fikri gelişmelerine kayıtsız kalmamış, edebiyatın hemen her alanında fikir beyan etmiştir. Burada yazarın gazete ve dergi yazılarında yer alan yazıları taranarak folklor ve halk edebiyatı üzerine görüşleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, folklor, halk edebiyatı.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu's Thoughts an Folklore and Folk Literature

Abstract

Yakup Kadri Karaosmanoğlu is an artist and theorist who gave the works in almost every area of Turkish literature in Republican period. He supported National Struggle with his writings and he continued to write for people's adoption of the revolutions after foundation of the Republic. He was also deputy and diplomat. Yakup Kadri, coming from an aristocratic family, distinguished by being knowledgeable on western culture and he was not indifferent to the literary and intellectual developments of his age, so he expressed idea in almost every area of literature. In this work, his writings in newspaper and magazine articles were scanned and focused on his views about folklore and folk literature.

Keywords: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, folklore, folk literature.

Giriş

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun folklor ve halk edebiyatıyla ilgili düşüncelerinin daha iyi anlaşılması için kısaca folklorun Avrupa'da bir bilim dalına dönüşümü, ülkemizdeki gelişimi üzerinde duralım.

Avrupa'da Rönesans ve reform hareketleriyle yaşanan sosyal ve felsefi gelişmelere bağlı olarak ulusal birlik duygularının ön plana çıkması, halk yaşamına karşı büyük bir ilgi uyandırmıştır. Fransız devriminin getirdiği serbest düşünceler, halk yaşamının araştırılmasını, sanatta ve edebiyatta halkçılık hareketlerinin bilinçlenip güçlenmesini sağlamıştır. Bu düşünceler ışığında, halkın kullandığı maddi ve manevi kültür ürünleri derlenip toplanmaya çeşitli alanlarda bu ürünlerden yararlanılmaya başlanmıştır.

Folklorun bir bilim dalı olarak kabul edilmesinden önce, halk kültürü ürünlerine bilimsel bir anlayışla yaklaşan ve folklorun bilim olarak ilanını kolaylaştıran kişilerin başında İtalyan Giovanni Batista Vico (1668– 1744) ve Alman filozofu ve şairi Johann Gottfried von Herder (1778–1779) gelir. Folklorun temeli Herder tarafından atılmış denilebilir diyen Nail Tan, onun türküleri ve efsaneleri Wolklied (1778–1779) adlı eserinde derlediğini belirtir. Herder'in tesiriyle, Azhim von Arnim (1781– 1831), Brentano (1788– 1842) halk türkülerini, Wilhelm (1788– 1859) ve Jacop Grimm (1785– 1865) kardeşler masal ve efsaneleri; Elias Lönnrot (1802– 1884) Kalevala– Fin destanını derleyerek yayınlamıştır. Bunlar, dünyada folklor konusunda yapılan ilk bilinçli ve ciddi çalışmalar olarak kabul görmüştür (Tan, 2000, s. 18- 19).

Folklor terimi, bu alan için ortak bir ad olarak kabul edilip kullanılmaya başlamadan önce, gelenek ve inanışlar ile anonim edebiyat ürünleri için çeşitli adlar kullanılmış ve bunlar folklorla ulaşılan süreçte basamak vazifesini görmüşlerdir. Thomas, halk edebiyatı ve halk gelenekleri konularındaki ürünleri inceleyen bilim dalına folklor denmesini teklif etmesiyle birlikte, folklor adı 1891'de Uluslararası Folklor Kongresi'nde bu bilime ad olarak kabul edilmiş, diğer ülkelerde de folklorun yanı sıra halk ve bilim kelimelerine karşılık olan kelimeler, folklor karşılığı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Tan, 2000, s. 19)

Ülkemizde Tanzimat'la birlikte, Avrupa'dan yaklaşık elli yıla sonra, halka dönüş hareketiyle, halk ve millet kavramları benimsenip yayılmaya başlar. Sanatçılarımız, edebiyatımızın asıl kaynağının halk olduğu görüşünü savunarak, halk dili ve halk kültürüne dayanan milli edebiyatı kurmak amacıyla halk edebiyatı ürünlerine yönelmeye başlarlar.

Dönemin edebiyatçılarından Şinasi, fikirlerini halka yayabilmek için halkın diline ve kültürüne yönelir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Şinasi'nin eserlerinde ortaoyunu ve meddahlık gibi mahalli sanatlardan faydalanışını, fertten ziyade umumi tip üzerinde duruşunu, isimlerle roller arasındaki uygunluğu, hususi şive ve mesleki dile yer vermesini, sokak dilinin söyleyiş canlılığını eserlerine yansıtmasını, geleneğin edebiyatımıza tesirleri olarak gösterir (Tanpınar, 2001, s. 206).

Namık Kemal, makalelerinde ve piyeslerinde halka büyük değer verir. Ona göre edebiyatın gayesi, halkı uyandırmak ve eğitmektir (Kaplan, 1987 / 2, s. 217) . Hece vezniyle şiirler yazan Mehmet Emin Yurdakul, batı edebiyatı nazım şekilleri içinde, halk dili ile hece ölçüsünü kullanarak estetik açıdan kusurlu şiirleriyle bir devrim gerçekleştirerek milli edebiyatın temellerini atar. Milli mücadele dönemindeki destansı havanın da tesiriyle Mehmet Emin Yurdakul'un sade dil ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirler ile Ziya Gökalp'in halk diline ve kültürüne yönelişle ilgili görüşleri, Milli edebiyat akımının oluşmasında etkili olur. Halk edebiyatının kurulacak milli edebiyatın temeli olacağını savunan Ziya Gökalp'e göre Osmanlı kültürü; yüksek tabakaya has,

sathi ve taklidadır. Bu kültürün üzerine milli, orijinal, yüksek, derin bir kültür ve edebiyat kurulamaz. Bunun için halka gidilmelidir. Halk edebiyatına büyük değer veren Gökalp, dehanın halkta olduğunu vurgular. Bir sanatkârın ancak halktaki estetik zevki yansıttığı takdirde dahi olabileceğini belirtir. Bizde, dâhi sanatkârların çıkmamasını, sanatçılarımızın estetik zevklerini halktan uzak tutmalarına bağlar (Kaplan, 1987 / 2, s. 217-218).

Ülkemizde bu yeni bilim dalının öncüleri olan Ziya Gökalp, M. Fuat Köprülü ve Rıza Tevfik Bölükbaşı gibi araştırmacılar, ilk yazılarında folklor karşılığı olarak Halkiyat, Hikmet-i Avam ve Budun Bilgisi terimlerini kullanmışlardır. Ziya Gökalp, "...kaideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden bu ananevi medeniyeti mütalaa eden ilme halkiyat adı verilir," sözleriyle ilk kez halk biliminin tanımını yapar. Daha sonra M. Fuat (Köprülü), ülkemizde henüz tanınmayan halk biliminin öneminden söz ederek aydınların bu yeni bilim dalına yönelmelerini önerir. Rıza Tevfik (Bölükbaşı), folklor denince atasözleri de dâhil olmak üzere halk türküleri, destanlar, bilmece ve hikâyelerin akla geldiğini ve bu kavramın bütün halk edebiyatını kapsadığını belirtir (Aslan, 2008, s. 6).

Günümüzde halk bilimi, halkın geleneğe bağlı maddi ve manevi kültür ürünlerini kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran sınıflandıran, çözümleyen ve bunlar üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilim dalı olarak şekillenmiştir. İngilizce folk: halk ve lore: bilgi kelimesi, bu bilim dalına isim olarak konulmuştur. Türkçede hikmet-i avam, folklor, budunbilim, halk bilgisi, halk bitiği ve halk bilimi terimleri içinden halk bilimi terimi benimsenmiştir. Folklor kelimesi, bu bilim dalının yanı sıra halk oyunları, halk müziği karşılığı olarak algılanır. Bu algılama, folklorun tanınmasıyla yavaş yavaş ortadan kalkar. Folklorun inceleme alanı, halk kültürüdür (Topcu, 2015, s. 28).

Bir halk kültürü ürününün folklor malzemesi olarak sayılabilmesi için; sözlü geleneğe ait olması ve anonim olması, nesilden nesile aktararak yaşaması gerekir. Folklorun amacı, toplumun sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmak, kültür birliğini sağlamak, milli kültürden hareketle evrensel kültüre katkıda bulunmaktır. Halk edebiyatı üzerine görüşlerinin daha iyi anlaşılması için yazdığımız bu bölümden sonra Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun, önce çeşitli gazete ve dergi yazılarında yer bulmuş folklorla ilgili düşüncelerine kronolojik olarak yer vereceğiz. Sonuçta ise bu yazılarda zikredilen fikirleri özetleyip tasnif ve tahlil edeceğiz.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1920'lerde, dönemindeki şairleri değerlendirir. Bu değerlendirmede onun folklorla ilgili ilk düşüncelerini de görürüz: "Son devirde bizde milli, yani klasik şair unvanına mazhar olabilecek yalnız iki kişi biliyorum: Rıza Tevfik Bey, Ziya Bey. Fakat ne yazık ki bunlar da Frenklerin 'folklor' dedikleri kısır ve mahdut bir tarzın içine sıkışmış kalmış bulunuyorlar." (Karaosmanoğlu, Milli Edebiyat-III, 1920).

Folklor denilen halk edebiyatı haricinde her milletin edebiyatının az çok taklidi olduğunu söyleyen Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Türk edebiyatının Arap ve Acem edebiyatından çok şeyler aldığını fakat hiçbir zaman tamamen taklit olmadığını, şairlerimizin bireysel özelliklerini ve milli farklılıklarını daima ortaya koyduğunu belirtir (Karaosmanoğlu, Bir Züppenin Tekamülü, 1922).

“Her milletin menşesinde ‘folklor’ tesmiye edilen nev-i şahsına münhasır; orijinal halk edebiyatı vardır.” diyen Yakup Kadri Karaosmanoğlu; sözlü olması, kitaplaştırılmaması ve edebi süsleme geleneğinin haricinde kalmasıyla halk edebiyatının gelişemediğini belirtir. Nitekim bizde de nefeslerden, türkülerden, koşmalardan, destanlardan oluşan bir halk edebiyatı mevcuttur. Fakat bunun çoğu henüz derlenmemiş ve dağınıktır. Edip ve şairlerimiz bunlardan habersizdir, bunları okumaya tenezzül etmez ve basit bulur. Büyük halk şairlerimize edebiyat tarihi kitaplarında yer verilmemesini, bunların kitabi zümrenin kaide ve kurallarına uymayan, “kendi ruhlarının dalgalarına terk-i nefis etmiş hudayinabit” şairler olmalarına bağlar. Bir eserin edebi eser özelliği kazanabilmesi için, üzerinde fikri ve şuuri bir çalışmanın damgasını taşıması lazım gelir. Doğrudan doğruya hayattan ve tabiattan alınan intibalar ancak belli bir tehzip ve terbiye süzgecinden geçtikten sonra edebi bir esere dönüşür (Karaosmanoğlu, Bir Şair Nasıl Yetişir?, 1922).

Türk Halk Edebiyatı üzerine ilk bilimsel çalışmayı yayınlayan İgnaz Kunoş ile Rezaizade Mahmut Ekrem arasındaki bir konuşmadan hareketle Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halk edebiyatı üzerine görüşlerini dile getirir. Rezaizade, Kunoş’tan o güne kadar topladığı şeylerin bir kaçını ister, bakar, okur ve sonra: “Avam şiirinin sadeliği, dilinin güzelliği şüphesizdir. Fakat kelimeleri az. İşte bundan dolayı fikirleri de o kadar çok olamaz” der.

Kunoş, “-Fikirleri de var, kelimeleri de bol... Amma bunları alan mechûl...” cevabını verir. Bu konuşmanın üzerinden elli yıl geçmesine rağmen Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Türk Halk Edebiyatına dair edebiyat muhitlerindeki düşünce tarzının pek değişmediğinden yakını (Karaosmanoğlu, Türk Halk Edebiyatı, Ocak 1925).

Edebi ve bedii inkişafın ilmi ve tenkidi bir devreden sonra başladığını, Fransız, Alman ve Rus edebiyatlarında parlak edebi inkişafın; sessiz, uzun ve gösterişsiz lisan ıslahatı olduğunu belirten yazar, halk edebiyatını lisan ıslahatının kaynağı olarak görür ve bu sebeple ona son derece ehemmiyet verir:

“Muhtelif devirlerde, muhtelif memleketlerde olduğu vechile dilimizin kati tasfiyesine doğru yürümek lüzumunu kastediyoruz. Milli dehamızı asla temsil etmeyen güzel Türkçeyi kurun-ı vusta Almancası, kurun-ı vusta Rusçası gibi içinden çıkılmaz, mahkut, mahmul bir lisan haline koyan yabancı anasırdan kurtararak onu temiz, dürüst ve berrak olan aslına irca etmek ihtiyacını duyuyoruz ve işte bunun içindir ki, Türklerin halk

edebiyatına son derece büyük bir ehemmiyet veriyoruz. Rezaizâde merhumun zannına hilaf olarak bu edebiyatın el-yevm yüksek Türk edebiyatı namını verdiğimiz medrese ve saray edebiyatından daha zengin ve daha derin olduğu kanaatini tekid edecek vesaikden de mahrum değiliz. Türk halkiyatına dair yalnız Ziya Gökalp'ın ortaya koyduğu iptidai anasır bile tek başına bu kanaatimizi tekide kafidir.”

Yazar, yazının devamında Kızıl Elma ile Rubâb-ı Şikeste'yi karşılaştırır: “Sahte, mağşuş şeylerden bıkmış, usanmış ruhlardan bu yarım açılmış yeni bir çeşninin münderecatı, müjdesi yerine geçti. Bu itibarla biz Kızıl Elma'ya Rübâb-ı Şikeste'den fazla bir kıymet veriyoruz. Kızıl Elma, Rübâb-ı Şikeste gibi nazım ve vezinde cesurane bir inkılabı ilm olmamakla beraber Türk edebiyat tarihinde ondan daha mühim ve daha şayan-ı dikkat bir merhalededir. Rübâb-ı Şikeste'de Türk dehasının ve Türk zevkinin bunaltıcı bir buhranına şahit oluruz. Kızıl Elma'da ise bir fecir vaktinin serinliğini duyarız. Aynı şeyi bir Dertli'nin nefesinde, bir Karacaoğlan'ın türküsünde sezeriz. Bu hissimizi tahlil ettiğimiz zaman bulacağımız sebep her şeyden evvel, bu edebiyattaki lisanın sadeliği, munisliği, cana yakınlığıdır.” (Karaosmanoğlu, Türk Halk Edebiyatı, Ocak 1925).

Yakup Kadri, ‘sade Türkçe’nin, uzun zaman içinde zenginleşmiş ve incelmış hislerimizi ifade etmekte yetersiz kalacağı’ endişesine karşı çıkar ve bir dilin lüzumundan fazla yüklü olmasını, o dilin yüksekliğine veya zenginliğine işaret etmediğini savunur: “İşte Osmanlıcanın bi-huş meczupları bize daima bunu söylerler, lakin bu iddiada hem bir filoloji hem de bir tarih hatası vardır.”

Yazar, Arap ve Fars medeniyetinin Türk medeniyetine etkisini bir talihsizlik olarak görür ve yeni medeniyet perspektifini dile getirir: “Büyük Türk ırkının bir kolu tarihi mukadderatının ilcasıyla bu iki yabancı medeniyetin tesiri altındaki halatların en hainanesini işlemiş oluyorlar. Biz bunu münakaşa etmek lüzumunu bile görmeyiz ve böylelerini Türk Camiasının haricinde telakki ederiz. Nitekim Türk milleti o medeniyetlerin içtimaî, ahlâkî ve hukukî nüfuzundan kurtulmak hususundaki cehdiyle bunlara ait hükmünü vermiş oldu. Bu kurtuluş mücadelesinde en geride kalan zümreyi bugün Türk edipleri, Türk şairleri, Türk lisanşinasları, Türk sanatkârları teşkil etmektedir.” (Karaosmanoğlu, Türk Halk Edebiyatı, Ocak 1925).

Yazar, Osmanlıca edebi eserlerin içi boş, kof bir takım mutantan laflardan ibaret olduğunu savunur. Bu durum ona göre Asya edebiyatının ortak bir özelliğidir; Anadolu, Rumeli ve Türk halk edebiyatını bundan ayrı tutar: “Asyai bediiyatta ve Asyai fikriyatta bu mutantan kofluk müşterek bir vasf-ı mümeyyizdir. Türkiye’de, Anadolu ve Rum ili Türkiye’de daima bu tesirin haricinde kalmış ve daima içli, özlü tecelliyata mail olmuş bir nev zevk ve ihtisas tarzı varsa o da mutlaka halk edebiyatımızda mahsus ve meşhûd olmaktadır. ... Türk mitolojisi, Türk masalları, Türk destanları hülâsa Türk asıl hakiki ruhu, hakiki harsı, -dikkat edilecek olursa- asırlarca medrese ve saray yani

Asya tesirlerinden masun kalmış ve isimsiz türkücülerin saz ve tekke şairlerimizin ağzında Türk dilinin en dokunaklı, en asil şâheserlerini meydana getirmiştir. Gerçi bu dağınık lisan ve şiir anasının muhalled bir Türk Edebiyatı teşkil ettiği iddiasında bulunacak değildir. Fakat daima söyleyeceğimiz vecihle ceziri ve ilmi bir lisan ıslahatı encamının bu anasır meyanında bulacağı birçok cevherler vardır; keza, şairlerimiz de halk edebiyatımızda vasi bir ilham menbaı bulacakları şüphesizdir. Hepimizin dört gözle beklediğimiz edebi ve bedii rönesans milli çerçeve içinde ancak bu yoldan ve bu vasıta ile tahkik edebilir. Siyasi, içtimai, hukuki Türk inkılabı da ancak böyle bir rönesansın tahakkukundan sonradır ki kökleri kalplere ve dimağlara salmış olur” (Karaosmanoğlu, Türk Halk Edebiyatı, Ocak 1925).

Yakup Kadri, dünyada yalnız hars edebiyatı ve mefkûre edebiyatı olduğunu savunur. Hars edebiyatına Fuzuli, mefkûre edebiyatına da Namık Kemal’i örnek verir: “Eski kitapları karıştırınız yenilere bakınız; eliniz hangi cildin üstünde titrerse, gözleriniz hangi şule önünde kamaşırsa; mutlaka, orada bir ananın özünü, burada bir inkılabın ateşini aramak lazım gelir. Fuzûli’ye büyüktür diyoruz, çünkü bir harsı temsil ediyor. Namık Kemal muhib ve azametli görünür, zira bir inkılabın mebedidir. Bu itibarla Fuzûli’yi bir nehre, Namık Kemal’i bir volkana teşbih edebiliriz. Ey genç şair nafiye yere beynini tırmalama; nafiye yere ah ve vah etme, eğer bu iki unsurdan sende bir şey yoksa sen de yoksun ve daima yok kalacaksın!” (Karaosmanoğlu, Hars ve Mefkûre Edebiyatı, Nisan 1925).

Tabiatıta olduğu gibi toplumda da hiçbir hadisenin kendiliğinden bir tür mucize tarzında oluşmadığını belirten Yakup Kadri, tamamıyla toplumsal bir hadise olan edebiyat ve sanatın da bu kaideden hariç olmadığını vurgular. Edebiyat ve sanatı doğuran ve ortaya çıkaran birçok sebebin olduğunu belirttiikten sonra, kişisel özelliklerin etkisini kabul etmekle birlikte bizde, birçok zeka ve yeteneğin birer birer sönüp gitmesinde hars ve mefkûre buhranını tek sebep olarak görür. Son devir Türk edebiyatı eserlerinin çoğunu; gençlik mahsulü, his ve hevesleri dile getiren ve bir mevsime hasredilen basit kuş ötüşlerine benzetir. Bunlar tabiatın bir cüzü gibi bütün harekâtı insiyakidir; güler fakat niçin güldüğünü bilmez, ağlar fakat ağlayışının sebeplerini bilmez. Denilebilir ki, melekâtından hiçbirisi üzerinde dimağı bir hâkimiyeti yoktur (Karaosmanoğlu, Hars ve Mefkûre Edebiyatı, Nisan 1925).

Arap ve Acem kültürüne yüz çevrilmesini yeterli görmeyen yazar, devlet kurumlarında, aile yaşantımızda ve toplum hayatımızdaki batı tesirini hissetmemenin mümkün olmadığını belirttikten sonra, edebi alandaki batılılaşmayı bir dil meselesi olarak görür. Milli dili de halk edebiyatında bulur: “Zira Türk Edebiyatı bahsi her şeyden evvel bir “Türkçe” meselesidir ve Türkçenin özü ancak Türk harsının içindedir, onu başka dillerde arayıp bulamayız. Hem bu mûhlik maceraya atılmağa ne hacet var? Kendi (halk edebiyatımızda) gerek dilimizi ve gerek duygularımızı tenmih edecek bedii fikri ve hissi anasının nelerden ibaret olduğunu bir kere arayıp sorduk mu? Her milletin edebi ve bedii

inkışaf yolunda mutlaka başvurduğu bu menbada belki bizim de alacak bir nasibimiz vardır. İşte garp âleminden biz, ancak bu menba taharrisi usulünü öğrenebiliriz. Bir milletin harsi anasırı nasıl toplanır? Nasıl tasnif edilir? Ve bundan nasıl bir tahassüs ve tefekkür binası kurulur? Garplı kafasından istiane edeceğimiz bilgiler işte bunlardan ibarettir. Yoksa bazılarının düşündüğü veya iddia ettiği gibi bedii ibdâ kudretini başka milletlerden almamızın imkânı yoktur. Bu kudret her milletin dehasında bilnefsihi hâsıl olan bir şeydir ve her milli deha kendi ikliminin, kendi ırkının kendi harsının mahsulüdür.” (Karaosmanoğlu, Hars ve Mefkûre Edebiyatı, Nisan 1925).

Yakup Kadri, ilim ve edebiyatın bir gayret ve çalışma sonucunda şekillenip geliştiğini savunur ve folkloru bu gelişim sürecinin dışında görür: “Folklor denilen ve tamamıyla milli orijinal evsafı haiz olan halk edebiyatına gelince, bunlar her türlü tekâmül hassasından mahrumdurlar ve modern edebiyatta, ancak bazı teşbih ve istiare menbaı olmaktan başka bir şeye yaramazlar. Onun içindir ki ‘biz her sünühatı kendi menbalarımızdan alacağız’ fikri bugün hiç değilse ameli sahada tamamen iflas etmiştir.” (Karaosmanoğlu, Gene Klasizme Dair, 1928).

Yakup Kadri, “Dil ıslahatı aynı zamanda halka doğru bir harekettir.” der ve harf devrimini halka doğru gidişin bir safhası olarak görür. Şimdiye kadar nurunu ancak sınırlı bir sınıf üzerinde yayabilen eğitim sistemi, yeni alfabe ile en uzak halk tabakalarına kadar yayılmaya ve inmeğe başlayacak, resmi ve gayri resmi birçok öğretmenle memleket baştanbaşa neşeli bir dershaneye dönüştürecektir. Ayrıca dilin sadeleşmeye başlamasını hayırlı bir cereyan olarak nitelendiren Yakup Kadri, Arapça ve Farsçaya has sesleri ifade eden harflerin yeni alfabede olmamasının doğurduğu güçlüğü, bunların yerine Türkçe kelimeler kullanmak suretiyle aşıldığını belirtir. Aşağıdaki ifadelerde, dilimizdeki bütün sesleri ifade eden zengin bir alfabe sisteminin oluşturulmamasının sebebini görüyoruz: “Bütün Türkçe kelimeleri kolaylıkla yazan kalemler bu ecnebi anasıra gelince bir sarp mâniaya uğramış gibi takılıp kalıyor ve nihayet onların Türkçelerini bulmak suretiyle işin içinden çıkıyor. Bundan birkaç gün evvelki fıkralarımızın birinde demiş idik ki imla lügati yapılırken en çok müşkülata Arapça ve Acemce kelimelerde tesadüf olunuyor. Bu hakikat günden güne tebarüz etmektedir. İşte yeni harflerin bize tahmil ettikleri bu mecburiyet sayesinde bazen kendi arzumuzla, bazen ister istemez halk lehçesine doğru gittikçe kendiliğinden bir dil tasfiyesini sevinçle karşılamak lazım gelir. Zira zincir bent Türkçe nihayet azat oluyor demektir.” (Karaosmanoğlu, Halka Doğru, 1928).

Yazar, halkı anlamayı en önemli mesele olarak görür ve istikbalimizi de buna bağlar. Bizde aydınlarla halk arasındaki ilişkinin nazari olduğunu bunun da hayati hiçbir kıymetinin olmadığını belirttikten sonra “halka doğru gitmek” ifadesinin içini şu ifadelerle doldurur: “Halka doğru gitmek onu yakından tetkik ve müşahede etmek değildir. Ona karışmak, onun dertlerine, ıstıraplarına -eğer var ise- neşve ve neşatlarına iştirak etmek; ideal duygular ve mefhumlar namına biz de ne varsa ona vermek, onda ne

varsa kendimize almak demektir.” (Karaosmanoğlu, Halka Doğru Gitmek Ne Demektir?, 1928).

Yakup Kadri, folklor denilen sahipsiz halk şiirlerinin, halk masallarının, destanların, hezellerin, mesellerin kimler tarafından söylenip yazılmış olduklarını bilmenin mümkün olmadığını belirtir. Onun içindir ki, Milliyet sütunlarında, memlekette dönüp dolaşan bu dedikodulara ‘politika folkloru’ adını verir: “Fılvaki nihayet gazetelere akseden, fakat nice zamandan beri bir zelzeleye takaddüm eden uğultular gibi yerin altından derinden derine ses veren bu dedikodular, bu yalanlar, bu şayialar, Folklorun bütün evsafını haiz bulunmaktadır. Bunların kimler tarafından uydurulduklarını bilmek şöyle dursun, hatta memleket haritası üstünde asıl yerlerini tayin etmek bile güçtür. Bugün İstanbul’da işittiğiniz bir yalanın aynını Sivas’ta duyuyoruz; Sivas’ta çıkarıldığını zannettiğimiz bir diğer yalanın aynını Bursa’da veya Adana’da işitiyorsunuz. İşte halk şiirleri halk Türküleri de böyledir. Şu halde bunu mukadder ve tashihi kabil olmayan hadiselerden biri gibi mi kabul edelim? Hayır! Şüphesiz ki böyle demek istemiyorum. Bu durumda havadislerin bir nevi siyasi Folklordan başka bir şey olmadığını kabul ettikten sonra, bunları uyduran kimseleri değil, ancak bunları doğuran içtimai avamili; bunların şüyuunu mümkün kılan manevi ve ahlaki ahvali keşfetmek lazımdır. Halk ruhunun sıhhati yerinde yani keyifli ve ferahlı olduğu zamanlar; tatlı sevda Türküleri, düşkün kahramanlık neşideleri veya Nasrettin Hoca kıssaları nev’inden gülünç hoş hezeller uydurur (Karaosmanoğlu, Mahut Sayılar Münasebetiyle, 1929).

Yakup Kadri, Türk edebiyatını devirlere ve dönemlere ayırırken faydalanabileceğimiz bazı değerli fikirler ortaya atar: Bizim bir klâsik edebiyatımız vardır. Fakat, bir klâsik Türk Edebiyatı, Türk tarihinin Osman’dan başlayıp Vahdettin’de bitişi gibi, Aşık Paşa’dan başlayıp Fikret’e kadar gelen veyahut Galip Dede’de zaten son nefesini vermiş olan Divan Edebiyatı değil; Velet Sultan ve Yunus Emre’den beri devam etmekte olan Milli Edebiyatımızdır. Bunu Folklor denilen anonim halk edebiyatından ayırmak lâzımdır. Zira folklor, bir adamın ismini taşımayan ve halkın dilinde dolaşan yazılmamış masallara, destanlara, koşma ve türkülere denilir. Yunus gibi sofuların, Karacaoğlan ve Dertli gibi âşıkların yazdıkları şiirleri, biz, bunlar arasında sayamayız. Çünkü gerek tekke ve gerek âşık edebiyatı Türk klâsizminin dağınık servetlerini teşkil eden eserlerdir. Bunları toplayıp tedvin etmek ve Türk edebiyat tarihinin ana hatlarını bunun seyrine ve tekâmülüne göre çizmek lâzımdır (Karaosmanoğlu, Enderun Şairleri ve Halk Edebiyatı, 1932).

Sonuç:

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ziya Gökalp’in halka doğru prensibini benimsemiş, folklor ve halk edebiyatıyla ilgili gazete ve dergilerde teorik fikirler ortaya atmış, ayrıca bu fikirlerin halk tabanında benimsenmesi için edebi eserler vermiş önemli edebiyatçılarımızdan biridir.

Yakup Kadri, folkloru, halk edebiyatıyla aynı anlamda kullanır. Ona göre folklor, sözlüdür, milli, orijinal, her millette az çok vardır; tabiidir, canlıdır, yabancı etkisinden uzaktır, dili sadedir, Türk dilinin en dokunaklı, en asil şâheserlerini meydana getirmiştir, Divan edebiyatından daha zengin ve daha derindir, munistir, cana yakındır, dilimizi, duygularımızı geliştirecek olan edebi, fikri ve hissi unsurların bulunduğu bir kaynaktır, doğrudan doğruya gönle hitap eder, yeni Türk medeniyeti asıl kaynağını folklordan alacaktır.

Ayrıca Yakup Kadri'ye göre folklorun olumsuz yönleri: derlenmemiş, dağınık, kısır, mahdut, her türlü gelişim özelliğinden mahrum, kitaplaştırılmamış bu sebepten birbirini besleyememiş, edip ve şairlerimizin habersiz olduğu ve basit bulduğu, edebi süsleme geleneğinin haricinde bırakılmış, teşbih ve istiare kaynağı olmaktan başka bir işe yaramaz ürünlerdir. Onun için de 'her ilhamımızı geçmişten alacağız fikri' iflas etmiştir.

Yazar, politik folklorundan da bahseder. Günümüzde akademik çevrede böyle bir isimlendirme yoktur. Yazar, toplumda dilden dile dolaşan kaynağı belli olmayan siyasi dedikodular ile folklor arasında ortak özellikler bulur ve terimi bu bağlamda kullanır.

Yakup Kadri'ye göre Klâsik Türk edebiyatı, Divan edebiyatı değil, milli edebiyatımız olan tekke ve âşık edebiyatıdır. Bunu folklor denilen anonim halk edebiyatından ayırmak lâzımdır. Tekke ve âşık edebiyatı, Türk klâsizminin dağınık eserlerini teşkil eden eserlerdir. Yakup Kadri, yazılı ürünler olması sebebiyle tekke ve âşık edebiyatını halk edebiyat ürünlerinden ayrı tutar. Günümüzde ise tekke ve âşık edebiyatı umumiyetle halk edebiyatının bir kolu muamelesi görür.

Harf devrimini halka doğru gidişin bir safhası olarak görür. Artık yeni alfabe ile en uzak halk tabakalarına kadar yayılıp inilecektir. Aynı zamanda bu yeni alfabe, bazı Arapça ve Farsça kelimelerin tasfiyesini hızlandıracaktır.

Dil ıslahatı aynı zamanda halka doğru bir harekettir. Halka doğru gitmek, ona karışmak, onun dertlerine, ıstıraplarına iştirak etmek, bizde ne varsa ona vermek, onda ne varsa almak demektir.

Yakup Kadri, Türk edebiyatını her şeyden evvel bir Türkçe meselesi olarak görür. Türkçenin özü ancak Türk harsının içindedir. Halk edebiyatımızda dilimizi ve duygularımızı geliştirecek edebi, fikri ve hissi unsurların bulunduğunu belirtir.

Halkın dili, doğrudan doğruya gönle hitap eder. Halk edebiyatını, lisan ıslahatının kaynağı olarak görür ve bu sebeple ona son derece ehemmiyet verir. Şairlerimiz halk edebiyatımızda geniş bir ilham kaynağı bulacaklardır. Edebi ve bedii rönesans milli

çerçeve içinde ancak bu yoldan ve bu vasıta ile gerçekleştirilebilir. Siyasi, içtimai, hukuki Türk inkılabı da ancak böyle bir rönesansın gerçekleşmesiyle kökleşecektir.

Onun halk edebiyatı üzerine fikirlerinin anlaşılmasının sosyo-kültürel değişimlerin edebiyatla ilişkisinin anlaşılması ve algılanması açısından da önemlidir. Burada yer alan fikirlerin Ziya Gökalp'in medeniyet algısıyla bu medeniyet algısının da romantik milliyetçilikle kesiştiği ve örtüştüğü görülmektedir.

Birçok düşünür ve sanatçımızda olduğu gibi, Yakup Kadri'nin yeni medeniyet algısını benimsemiş olduğu ve bu anlayışı benimsetmek için, konuyla ilgili yazılarında, bütün gücüyle çalıştığı görülmektedir. Yazarın folklorik değerlerin taşıdığı kıymet ve yeni medeniyetimize yapacağı katkılar üzerindeki fikirlerinin genelde belli bir istikameti olmakla birlikte, bazen çeliştiği görülmektedir. Yakup Kadri, folklordan halkın gelişmesi ve yararlanması için uğraş vermez; onu, siyasi-sosyal değişimin bir aracı olarak görür.

Kaynaklar

- Aslan, E. (2008). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Kaplan, M. (1987 / 2). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1920, Kasım 4). Milli Edebiyat- III. *İkdam*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1922, Nisan 25). Bir Şair Nasıl Yetişir? *İkdam*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1922, Mart 25). Bir Züppenin Tekamülü. *İkdam*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1928, Kasım 21). Gene Klasizme Dair. *Milliyet*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1928, Eylül 8). Halka Doğru. *Milliyet*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1928, Aralık 31). Halka Doğru Gitmek Ne Demektir? *Milliyet*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1929, Aralık 17). Mahut Sayılar Münasebetiyle. *Milliyet*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1932). Enderun Şairleri ve Halk Edebiyatı. *Kadro*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (Nisan 1925). Hars ve Mefkûre Edebiyatı. *Türk Yurdu*.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (Ocak 1925). Türk Halk Edebiyatı. *Türk Yurdu*.
- Tan, N. (2000). *Folklor (Halk Bilimi), Genel Bilgiler*. İstanbul: Artmedia.
- Tanpınar, A. H. (2001). *19. Asır Türk Edebiyat Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Topcu, M. (2015). *Yaşar Kemal'in Romanlarında Halk Kültürü Etkisi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Uludağ, M. E. (2014). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Gazete ve Dergi Yazıları*. Ankara: Grafiker Kitabevi.